

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności dotyczących podniesienia
mleczarstwa w kraju.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności dotyczących podniesienia mleczarstwa w kraju, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z d. 21 stycznia 1898 następujące uchwały:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności dotyczących podniesienia mleczarstwa w kraju.

2) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby sprawę założenia praktycznej szkoły mleczarstwa zbadał i zapewniwszy się o poparciu finansowem ze strony Rządu przedłożył Sejmowi swe wnioski na najbliższej sesyi.

3) Sejm wstawia w rubrykę XV budżetu wydatków:

a) na utrzymanie instruktora, płaca wraz z kosztami podróży: 2.250 złr.

b) na utrzymanie drugiego instruktora adjunkta, wraz z kosztami podróży 1200 złr.

c) na urządzenie kursów mleczarskich i na środki demonstracyjne do nauki 1000 zł.

d) na pomocnika instruktora mleczarstwa 300 złr.

Rozwój gospodarstwa nabiałowego w kraju, powstawanie co raz to nowych spółek mleczarskich, było powodem, że Wysoki Sejm uznał, iż czynności jednego krajowego instruktora mleczarstwa nie wystarczą, aby potrafił sprostać wszystkim tym zadaniom, które Wydział krajowy nań włożył.

Wysoki Sejm przeto ustanowił uchwałą wyżej wymienioną drugą posadę instruktora adjunkta — któryby część agend instruktora objął i był temuż pomocnym przy spełnianiu poruczonego mu zadania. Wydział krajowy określił obowiązki do tej posady przywiązane zaznaczając, że ma on:

1) Rozpowszechniać słowem i pismem potrzebę i sposób racjonalnego urządzania i prowadzenia gospodarstwa nabiałowego i udzielać rolnikom szczegółowych rad i wskazówek fachowych odnoszących się do urządzenia mleczarni, przeróbki mleka, zbytu produktów mleczarskich i t. p. tudzież zawierania i prowadzenia spółek mleczarskich produkcyjnych i handlowych.

2) Odbywać w krajowych niższych szkołach rolniczych kilko-tygodniowe kursa popularnej nauki mleczarstwa.

Na posadę powyższą powołał Wydział krajowy osobistość, która przysposabiła się do takiego zawodu, a pod względem kwalifikacji odpowiadała w zupełności wymogom a nadto dawała gwarancję, że potrafi sprostać temu zadaniu.

Dr. Tadeusz Rylski, który od 1. marca b. r. zajmuje posadę instruktora-adjunkta, po ukończeniu studyum rolniczego w Krakowie, po napisaniu rozprawy o mleczarstwie, złożył doktorat filozoficzny. Praktykę dwuletnią odbył częścią jako asystent katedry hodowli i mleczarstwa w krakowskim studyum rolniczem, częścią w stacyi doświadczalnej w Getyndze u profesora Lehmana — poczem dopiero przedsięwziął podróż naukową dla zapoznania się ze stosunkami hodowlanymi i mleczarskimi w Szlezwiku i Holsztynie. Kurs praktyczny mleczarski wreszcie ukończył w Hammeln (prowincya Hannowerska).

Tak więc w roku bieżącym czynnych było dwóch instruktorów mleczarstwa, z których pierwszy p. Jan Biedroń pracuje już rok drugi, Dr. Tadeusz Rylski zaś od 1. marca b. r. Sprawozdania z czynności składane każdego miesiąca Wydziałowi krajowemu, jak również wykaz wykładów i pouczeń, który na podstawie tych sprawozdań zestawiony, zamieszczonym jest jako alegat 1., świadczą, że obaj wywiązywali się należycie z poruczonego im zadania, ku zupełnemu zadowoleniu władzy przełożonej.

Czynności instruktorów odmiennymi były nieco od tych, jakie w poprzednich latach zwykł był wykazywać instruktor mleczarstwa. Przedtem bowiem, gdy główny nacisk kładziono na rozpowszechnianie wiadomości o mleczarstwie, a dalej na nauczaniu o potrzebie i sposobie racjonalnego urządzenia i prowadzenia gospodarstwa nabiiałowego, ograniczała się przeważnie działalność instruktora na wykładach popularnych, na które gromadzili się cheiwi usłyszania rzeczy nowych słuchacze albo też na kursach mleczarskich kilka dni trwających, które miały za zadanie zaznajomienie uczestników z użyciem nowych przyrządów mleczarskich, jak centryfuga, maślnica, gniotownik i t. p.

Obecnie, gdy konieczność oparcia gospodarstwa wiejskiego także na gospodarstwie mlecznem stała się powszechną — gdy postępy dekonane na polu mleczarskiem wielu gospodarzom rolnym są znane — potrzeba dalszego rozbudzenia i zachęcania rolników na tem polu, stała się zbyt częstą a instruktorowie jąc się musieli pracy bardziej pożytecznej, bardziej w bezpośrednie skutki obfitującej. Zwrot ten w działaniu instruktora objawił się najpierw zakładaniem spółek mleczarskich czysto włościańskich, do których należą sami włościanie — spółek włościańskich mięszanych, do których dowożone bywa mleko ze sąsiednich dworów. a wreszcie spółek większych właścicieli, tu i ówdzie w połączeniu z włościanami.

Nauka na kursach dla kandydatów, którzy mają być pomocnymi w prowadzeniu spółek a nawet nimi kierować, musiała uleść znacznej zmianie, albowiem w czasie trwania kursów, kandydaci musieli się nie tylko dokładnie zapoznać z przyrządami mleczarskimi i nauczyć się obchodzenia się z mlekiem, ale każdą pracę, która w spółce ma być wykonaną dokładnie przerobić, maszyny i przyrządy dokładnie poznać i umieć zastosować tok fabrykacyi do miejscowych warunków. Prócz tego nauka rachunkowości i pojedynczego prowadzenia ksiąg mleczarskich zajmowała czas wolny od zajęć praktycznych. Taki zakres kursu nauki wymagał naturalnie nie jak dawniej kilkunastodniowego czasu, ale musiał trwać parę tygodni.

Wreszcie lustracya spółek już istniejących, udzielanie rolnikom na ich prośby rad, i wskazówek fachowych, odnoszących się do urządzeń mleczarni, przeróbki

mleka i t. p. zajęło instruktorom resztę wolnego czasu od wyżej wymienionych zajęć.

Jak to z dodanego wykazu przekonać się łatwo, p. Biedroń był w ciągu ostatniego roku w 30 miejscowościach, zajmując się tam przeważnie organizacją spółek mleczarskich, badaniem warunków rozwoju projektowanych mleczarni, lustracją mleczarni lub też udzielaniem wskazówek, jak się obchodzić z maszynami mleczarskimi. Prace te zajęły mu 185 dni. P. Biedroń był przeto czynnym! przy zorganizowaniu a) dziewięciu mleczarni dworskich b) czterech spółkowych wiejskich a mianowicie: Busk, Stanimirz, Drohomysł, Nadyby, Lubowierz, Laszki, Wysocko wyżne, Hawłó-wice górne i Jasienica i spółek wiejskich w Osieku, w Tęgoborzy, w Czeluśnicy i w Kalembinie.

Wogóle w kraju do dnia dzisiejszego powstało przeszło 80 mleczarni licząc już razem dworskie i włościańskie, które w przeważnej części założone za inicjatywą kraj instruktora mleczarstwa nie mogą się obejść bez rad i wskazówek jego.

Założone w roku zeszłym pismo miesięczne pod tytułem „Przegląd mleczarski“ głównie opierało się na pracy jego redaktora, którym jest p. Biedroń, a pismo to poświęcone wyłącznie tylko sprawom mleczarskim, cenne dla rolników, zyskuje coraz więcej zwolenników i staje się niezbędnym pismem szczególnie dla spółek mleczarskich, które uważają je prawie jako swój organ — znajdują bowiem w niem oprócz wiadomości o postępie na polu mleczarskim, wszystkie informacje co do powstawania i rozwoju spółek tudzież zbytu produktów nabiałowych.

Idąc za wskazówkami komisji gospodarstwa krajowego wyrażonemi w zeszłorocznym sprawozdaniu, Wydział krajowy zgodził się, ażeby kraj. instruktor mleczarstwa, był kierownikiem kursów mleczarskich urządzanych staraniem Komitetów obydwóch krajowych Towarzystw gospodarskich i to jednego kursu w zachodniej części kraju, trzech zaś takich kursów we wschodniej jego części.

Komitet Towarzystwa rolniczego krakowskiego urządził w miesiącu października r. b. kurs przeszło trzytygodniowy w Tęgoborzy w powiecie Nowo-Sądeckim, przy wzorowo urządzonej mleczarni spółkowej włościańskiej pod kierunkiem p. Biedronia. Komitet z funduszu subwencyjnych udzielił 13-tu kandydatom zapomogi na utrzymanie podczas trwania kursu. Wynik z egzaminu w obecności delegata Komitetu i gości zaproszonych był nader zadowalniającym a wszyscy uczestnicy kursu znaleźli pomieszczenie bądź to w dworskich, bądź też we włościańskich spółkach mleczarskich.

Kursami urządzonymi w ostatnich dwóch miesiącach bieżącego roku staraniem Komitetu Towarzystwa gospodarskiego zajęć się mają obaj instruktorowie w ten sposób, że w Żórawnie ma objąć kierownictwo p. Biedroń — w Oleszycach zaś i w Szówsku p. Ryiski.

Na zaproszenie Komitetu Towarzystwa rolniczego brał p. Biedroń udział w posiedzeniach sekcji mleczarskiej w Krakowie, aby w ten sposób utrzymać kontrakt z Komitetem, ilekroć tenże zajmował się sprawami mleczarskimi.

Prócz tych czynności wydawał p. Biedroń na żądanie Wydziału krajowego fachowe opinie w sprawach mleczarskich.

Przedstawiając Wysokiemu Sejmowi działalność instruktora p. Biedronia podnieść musi Wydział krajowy z uznaniem urządzenie wystawy mleczarskiej w Wiedniu, która polegała wyłącznie na gorliwym zajęciu się i zorganizowaniu przez p. Biedronia.

Ma ona wielkie znaczenie dla przyszłego rozwoju mleczarstwa krajowego a w szczególności dla handlu produktami nabiałowymi.

Już w zeszłorocznym sprawozdaniu dla Wysokiego Sejmu, komisya gospodarstwa krajowego podniosła z naciskiem, jak ważne zadanie ma zorganizowanie sprzedaży

produktów nabiałowych. Od zorganizowania tego bowiem zależy dalsze prosperowanie powstałych już i nowo powstających zakładów mleczarskich.

Wiadomą jest rzeczą, że zbyt naszego masła za granicami kraju, był i jest trudnym wskutek zdyskredytowania tego produktu na targach zagranicznych. Do dnia targi zagraniczne notują „Galizische Butter“ jako produkt najgorszy, którego cena bywa niższą od ceny margaryny. Masło to pochodzi przeważnie z produkcji włościan, skupywanej po wsiach i targach w małych miasteczkach prawie wyłącznie przez żydów — następnie bez sortowania, bez wszelkiej przeróbki pakowane bywa do beczek i wysyłane za granicę.

Wobec tylu powstałych mleczarń wykazać i przekonać obcych, że masło nasze zasługuje na większą uwagę, że może wytrzymać konkurencyę z innymi krajami, jednym słowem utorować sobie drogę do zbytu, było i jest zadaniem, jakie produkcya nasza musiała sobie postawić.

Do osiągnięcia tego celu nadarzyła się w bieżącym roku pierwsza sposobność podczas jubileuszowej wystawy mleczarskiej w Wiedniu, na której wypadło koniecznie zadokumentować przynajmniej istnienie produkcji krajowej i to nie złej jakości. Wydział krajowy za radą krajowej komisji dla spraw rolniczych urządził przeto własnym kosztem zbiorową wystawę masła dostarczonego przez spółki mleczarskie dworskie i włościańskie razem, które w dniu oznaczonym wystawę tę obesać chciały. Udział w wystawie wzięło 40 przedsiębiorstw mleczarskich a wynik przeszedł najśmielsze oczekiwania. Galicyi przyznano 38 odznaczeń a w tem ośm dyplomów honorowych komisji wystawowej, cztery srebrne medale tejże komisji. Wynik premiowania był następującym :

I. Najwyższą nagrodę t. j. srebrny medal państwowy otrzymali: E. Dobrzyńska za mleko wielokrotne, masło i sery, a w szczególności za ser limburski; hr. Mycielski z Wiśniowicy za ser Groyer.

II. Wystawowe dyplomy honorowe, najwyższa nagroda Komitetu wystawy' przypadły w udziale następującym firmom: Józef Myszkowski, w Stubnie za masło; Zdzisław Obertyński w Hujczu, Michał Tustanowski z Podmichałowic, Jan Artwiński z Ostrówka; mleczarnia miżyniecka Ks. A. Lubomirskich i J. Biedroń w Przemyślu, Andrzej Krukierk w Krośnie.

III. Srebrne medale wystawowe zostały nadane następującym wystawcom :

Ludwik Baldwin Ramuł z Dwernika, mleczarnia łuczaniecka w Krakowie, Antoni Skrzyński w Zórawnie, Eustachy Wolski z Hawłowic górnych.

IV. Brązowymi medalami wystawowymi zostali odznaczeni :

August Bobrownicki w Drohomysłu, Stanisław Myszkowski w Hruszowicach, Kazimierz Horodyński w Żabińcach, Władysław Kraiński w Jabłonce.

V. Dyplom uznania dostali :

Zarząd dóbr Ks. Czartoryskiego w Pełkini, Zarząd mleczarni w Załuczu, Wincenty Kraiński w Leszczowatym, Tekla Szujka w Laszkach dolnych, Ks. Wł. Sapieha w Oleszycach, Adam Jordan z Więckowic.

Spółki mleczarskie: z Tęgorozy, z Łęk górnych, z Kalembiny, z Szynwałdu, z Machowej, z Czudca, z Osieka, z Królówki, z Czeluśnicy, Stronia i Dębicy.

Współpracownikom firmy E. Dobrzyńskiej w Krakowie, jakoteż Fr. hr. Mycielskiego w Wiśniowej przyznano po 20 koron

W uznaniu całej akeyi na polu mleczarstwa sędziowie jednogłośnie odznaczyli Wydział krajowy i kraj. instruktora mleczarstwa p. Biedronia dyplomami honorowymi.

Zamierzony cel przez udział w wystawie w zupełności osiągnięty został, szerokie kółka konsumentów dowiedziały się z kąd mają pobierać masło dobre a świat kupiecki stara się wejść z nami w stały stosunek handlowy.

Pierwszy udały krok w zdobyciu sobie drogi zbytu na produkta spółek krajowych napawa nadzieją, że starania w tym kierunku czynione nie zawiodą a istnienie i rozwój spółek będzie zapewnionym.

Dr. Ryłski objąwszy posadę drugiego instruktora z dniem 1. marca b. r. zajmował się przedewszystkiem lustracją spółek istniejących, a tem samem udzielaniem rad i wskazówek, jak prowadzić spółki a unikać wad, które zajść musiały [wskutek braku na razie należyte uzdolnionych kierowników spółek.

Nadto odbył p. Ryłski w miesiącu czerwcu dwutygodniowy praktyczny kurs mleczarski z uczniami krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy. W miesiącach zaś lipcu i sierpniu wysłany był przez Wydział krajowy w podróż naukową do Szwecyi i Danii dla zapoznania się ze stosunkami mleczarskimi tamże a w szczególności z organizacją szkół i stacyi doświadczalnych mleczarskich. Z podróży tej złożył Dr. Ryłski obszernie sprawozdanie.

Dotychczasowe lustracje dokonywane przez p. Ryłskiego przekonały Wydział krajowy, że spółki mleczarskie szczególnie włościańskie wymagają ustawicznej opieki i bez częstego odwiedzania przez instruktora chociażby tylko jeden lub dwa dni trwającego, obejść się nie mogą.

Spółki te jednak po całym kraju bardzo są rozrzucone, w odległościach często bardzo znacznych, a natychmiastowa pomoc, jaką instruktor ma udzielić na wezwanie spółki nie dozwala, aby mógł on z góry sobie oznaczyć kolej lustracyi. Należyte wypełnienie tego obowiązku powoduje do częstej zmiany miejsca pobytu. Ryczałt na objazdy takie uchwalony przez Wysoki Sejm zamiast dyet i kosztów podróży w kwocie 300 złr. rocznie jest za szczupłym aby mógł wystarczyć. Wydział krajowy przeto postanowił powiększyć ten ryczałt dla instruktora-adjunkta o kwotę, która potrzebną jest na zakupienie biletu rocznego kolejowego i w tym celu wstawił do preliminarza roku 1899 zwiększoną o 250 złr. kwotę.

Oprócz kursów mleczarskich, na których pewna liczba kandydatów wykształca się w zawodzie mleczarskim tak, że pod troskliwym nadzorem instruktorów może kierować spółką mleczarską włościańską — wysyła Wydział krajowy, podobnie jak to w roku zeszłym miało miejsce, kandydatów, którzy przynajmniej niższą szkołę rolniczą ukończyli i obznajomieni są nieco z mleczarstwem — do wzorowo urządzonej mleczarni parowej, ażeby tam podczas kilkumiesięcznego pobytu nauczyli się praktycznie całego postępowania z mlekiem i przeróbką tegoż, jak również obchodzenia się z maszynami i przyrządami mleczarskimi.

Do tego skłania Wydział krajowy ten wzgląd, że większe mleczarnie a w szczególności zaopatrzone w motory parowe, potrzebują personalu bardziej obeznanego z urządzeniem wzorowych mleczarni a następnie pragnie Wydział krajowy przysposobić sobie pomocników instruktora, którzy mieliby za zadanie — po odbyciu kursu mleczarskiego i kilkumiesięcznej praktyki we wzorowej parowej mleczarni — kierować przez jakiś czas nowo zawiązaną spółką mleczarską włościańską, dopóki stały jej kierownik nie nabierze potrzebnej biegłości w prowadzeniu interesu i nadzór stanie się zbytecznym. Dotąd zapotrzebowanie takiego personalu było tak wielkie, że skoro tylko ukończył praktykant kurs praktyczny nauki mleczarstwa, otrzymywał miejsce kierownika spółki większej pod korzystniejszymi warunkami, jakie posada pomocnika instruktora przynosić by mu mogła.

W roku bieżącym miał Wydział krajowy sześciu takich kandydatów na praktyce mleczarskiej. Z tych trzech, Maryan Pieczonka, Aleksander Bartoszek i Jan Krużel odpowiedzieli w zupełności zadaniu, dwóch w krótko po wstąpieniu na praktykę nie chciało korzystać z nauki i zakład mleczarski opuścili — szósty zaś Jan Murzyn po ukończeniu trzytygodniowego kursu mleczarskiego w Tęgoborzy z postępowaniem bardzo dobrym wysłany został do mleczarni parowej a następnie wykształcił się na pomocnika instruktora.

Obok działalności instruktorów i przygotowania personelu pomocniczego dla spółek Wydział krajowy popierał także materyalnie nowo zawiązujące się spółki mleczarskie przez udzielanie im nisko oprocentowanych, bo tylko trzy procentowych pożyczek na założenie mleczarni, budowę domu, wodociągów lub wreszcie lodowni. Przed udzieleniem takiej pożyczki, bada na miejscu kraj. instruktor mleczarstwa warunki rozwoju spółki a dopiero po uzyskaniu przychylnego jego opinii na wniosek kraj. komisji dla spraw rolniczych, udziela Wydział krajowy pożyczki po należytem jej zabezpieczeniu.

W bieżącym roku otrzymały pożyczki z funduszu dla przemysłu rolniczego następujące mleczarnie:

1) Spółka mleczarska w Tęgoborzy	2000 złr.
2) Aleksander Raciborski w Spasowie	400 „
3) Jan Krukierek, mleczarnia spółkowa w Krośnie	500 „
4) Towarzystwo handlowe w Dębicy na założenie mleczarni	2000 „
5) Emilia hr. Łosiowa z Chocimia	600 „
6) Tekla Szujaska w Laszkach dolnych	2000 „
7) Ewelina Dobrzyńska na założenie zakładu do wytwarzania mleka wielokrotnego	3000 „
8) Spółka mleczarska w Królowce p. Wiśnicz	1000 „
9) Witołd hr. Łoś w Zyznowie	1000 „
10) August Bobrownicki	3000 „
11) Kółko rolnicze w Stromiu	2000 „
12) Pierwsza lwowska spółka producentów mleka	5000 .

Ogółem przeto udzielił Wydział krajowy pożyczek w kwocie . . . 22.500 złr. na poparcie rozwoju mleczarni.

Z kredytu przez Wysoki Sejm uchwalonego na środki demonstracyjne zakupił Wydział krajowy najnowsze maszyny i przyrządy mleczarskie, jak centryfugę Alfa B. wygniatacz rotacyjny, aparat Dra Gerbera i inne, które służą instruktorom, jako objekty demonstracyjne przy wykładach o mleczarstwie, a zarazem jako wzory tych przyrządów, w jakie każda spółka mleczarska zaopatrzoną być winna.

Przedstawwszy Wysokiemu Sejmowi starania, jakie Wydział krajowy w bieżącym roku poczynił na polu podniesienia mleczarstwa w kraju, wspomnieć jeszcze musimy o wykonaniu polecenia wyrażonego w punkcie drugim uchwały wyżej zacytowanej. Sprawę założenia praktycznej szkoły mleczarstwa, odstąpił Wydział krajowy komisji kraj. dla spraw rolniczych do zaopiniowania i przedłożenia wniosków, Komisya przy pomocy kraj. instruktorów przygotowuje projekta i programy, które niebawem przedłożone być mają Wydziałowi krajowemu.

Sprawa ta jednak do dzisiaj nie dojrzała o tyle, ażeby ze wszystkimi szczegółami mogła być Wysokiemu Sejmowi do powzięcia uchwały przedłożoną i z tej to przyczyny nie wstawił Wydział krajowy, jeszcze żadnej kwoty do preliminarza r. 1899. na założenie Szkoły mleczarskiej.

Natomiast projektowana mleczarnia w Dublanach służyć będzie do wykształcania w mleczarstwie uczniów wyższej i niższej szkoły w Dublanach.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

- 1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności dotyczących podniesienia mleczarstwa w kraju.
- 2) Sejm wstawia do rubr. XV. budżetu wydatków
  - a) na utrzymanie instruktora, płaca wraz z kosztami podróży 2250 złr.
  - b) na utrzymanie drugiego instruktora adjunkta wraz z kosztami podróży 1.450 złr.
  - c) na urządzenie kursów mleczarskich i na środki demonstracyjne do nauki 1000 złr.
  - d) na pomocnika instruktora mleczarstwa 300 złr.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie, dnia 26. listopada 1898.

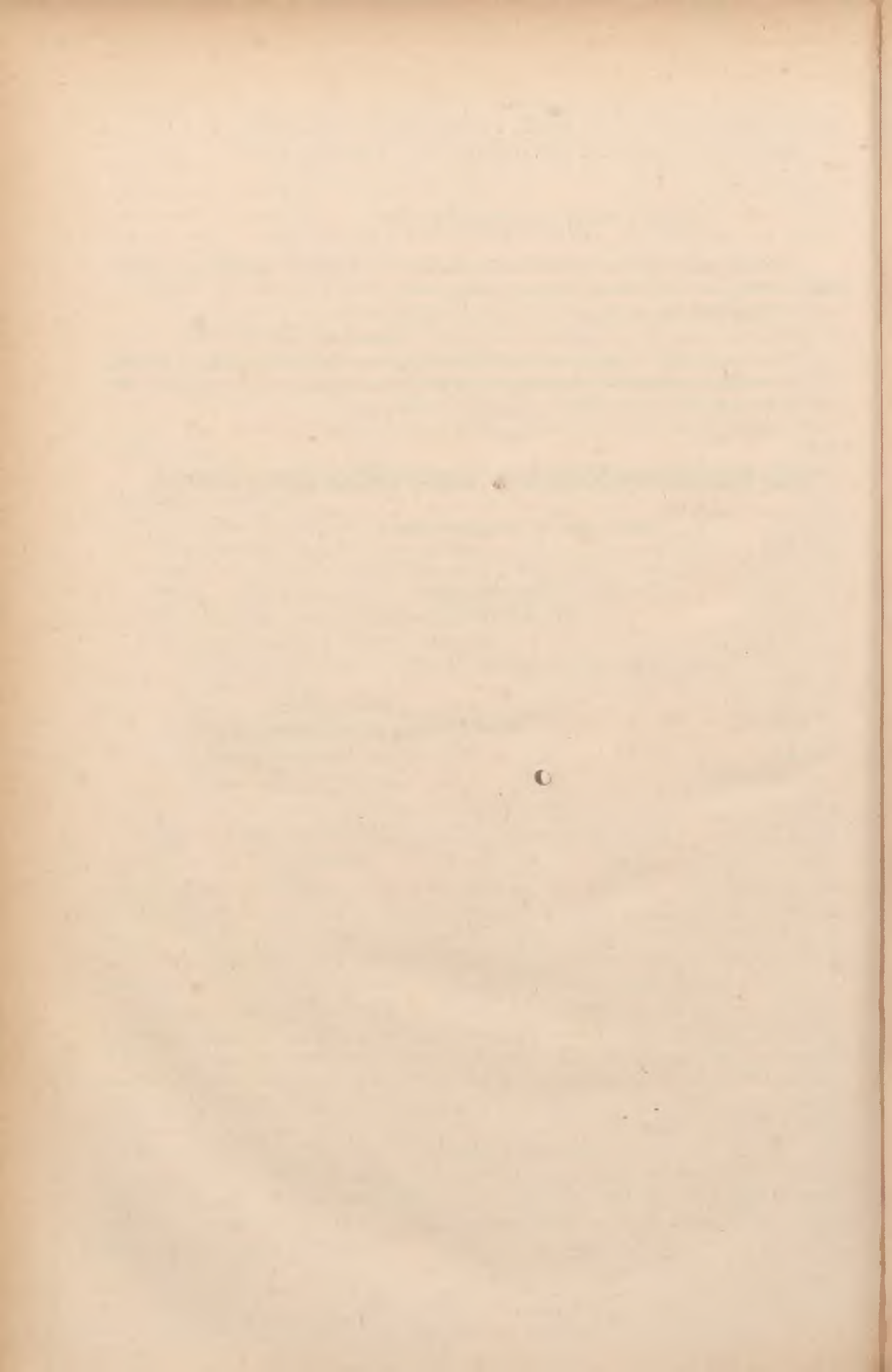
Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Stanisław Brykczyński w. r.

Zastępca członka Wydziału krajowego.

Wykaz lustracyi i pouczeń

przeprowadzonych przez Jana Biedronia i Dr. Tadeusza Ryłskiego w czasie od dnia 1. października 1897 do dnia 1. listopada 1898.

1. Instruktor: Jan Biedroń.

Lp.	Miesiąc	Miejscowość	Powiat	Przedmiot
	1897			
1	Paździer.	Busk	Kam. Strumił.	Urządzenie mleczarni.
2	"	Lwów	Lwów	Urządzenie zakładu sterylizacji mleka.
3	Listopad	Stanimirz	Przemysłany	Wskazówki co do urządzenia lokalu mleczarni.
4	"	Drochomyśl	Jaworów	Zbadanie warunków rozwoju mleczarni.
5	"	Szczepłoty	Jaworów	} Wskazówki co do obchodzenia się z maszynami.
6	"	Hruszów	"	
7	"	Stanimirz	Przemysłany	Puszczenie w ruch mleczarni dworskiej.
8	Grudzień	Czudec	Rzeszów	Wskazówki co do urządzenia lokalu mleczarni.
9	"	Osiek	Biała	Ustawienie maszyn.
10	"	Drohomyśl	Jaworów	Urządzenie lokalu mleczarni dworskiej.

L. p.	Miesiąc	Miejscowość	Powiat	P r z e d m i o t
	1898			
11	Styczeń	Stronie	Limanowa	Organizacya spółki mleczarskiej.
12	"	Tęgoborza	Nowy Sącz	Urządzenie lokalu mleczarni spółkowej.
13	"	Drohomyśl	Jaworów	Otwarcie mleczarni.
14	Luty	Nadyby	Sambor	Wskazówki co do budowy mleczarni.
15	"	Rzeszów	Rzeszów	Kontrola stypendystów Wydziału Krajowego.
16	"	Lubowierz	Cieszanów	Ustawienie centryfugi.
17	"	Spasów	Sokal	Wskazówki co do obchodzenia się z maszynami.
18	Marzec	Laszki	Bóbrka	Zbadanie warunków rozwoju mleczarni.
19	Marzec	Zyznów		Zbadanie warunków rozwoju projektowanej mleczarni.
20	"	Wyso ko wyżne	Turka	Urządzenie mleczarni.
21	Kwiecień	Czeluśnica	Jasło	Organizacya spółek mleczarskich.
22	"	Tęgoborza	Nowy Sącz	
23	"	Czudec	Rzeszów	
24	Maj	Czeluśnica	Jasło	Puszczenie w ruch mleczarni spółkowych.
25	"	Tęgoborza	Nowy Sącz	
26	Lipiec	Oleszyce	Cieszanów	Ustawienie maszyn.
27	"	Hawłowice gór.	Jarosław	
28	Sierpień	Kalembina	Strzyżów	
29	"	Łęki górne	Pilzno	Reorganizacya spółki mleczarskiej.
30	Paździer.	Tęgoborza	Nowy Sącz	Kurs mleczarski.

Ogółem w podróży 185 dni.

II. Instruktor-adjunkt Dr. Tadeusz Rylski.

L. p.	Miesiąc	Miejscowość	Powiat	P r z e d m i o t
	1898			
1	Marzec	Królówka	Bochnia	Lustracya spółkowej mleczarni.
2	"	Osiek	Biała	Lustracya spółkowej mleczarni.
3	"	Oleszyce	Cieszanów	Oznaczenie tłuszczu w smietance aparatem Dr. Gerbera.
4	Kwiecień	Dębica	Ropczyce	
5	"	Machów	Tarnobrzeg	
6	"	Łęki górne	Pilzno	
7	"	Szynwald	Tarnów	Lustracya spółkowych mleczarni.
8	"	Lubeza	Pilzno	
9	"	Stronie	Limanowa	
10	"	Klimkówka	Sanok	Wskazówki przy budowie lodowni
11	Maj	Czudec	Rzeszów	Wskazówki, jak postępować należy w braku lodu, — lustracya.
12	"	Rzeszów	Rzeszów	Kontrola stypendystów krajowych.
13	"	Celuśnica	Jasło	Analizy tłuszczu aparatem Dr. Gerbera.

W czerwcu dwutygodniowy kurs mleczarski w krajowej szkole rolniczej w Jagielnicy, w lipcu, sierpniu: podróż naukowa po Szwecyi i Danii.

Ogółem w podróży 98 dni.

